

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 29. aprila 1892.

Politiški oddelek.

Po deželnih zborih.

III.

Še slabše so razmere za Slovence v tržaškem in isterskem deželnem zboru, nego v koroškem in štajerskem. Tukaj je pa slovanskim zastopnikom zares treba pravega poguma, da vztrajajo na svojih mestih. Boriti se jim ni le z brezozirno večino, temveč tudi s surovostjo občinstva na galeriji, kateremu pusti predsedništvo razgrajati po svoji volji, kadar govore slovanski govorniki.

Tržaški deželni zbor je imel le malo sej, ker vse važnejše stvari itak reši mestni zbor v svojih navadnih sejah. V Trstu je namreč deželni zbor identičen z mestnim zborom, samo da se mora sklicati s cesarskim patentom, če hoče opravljati deželnozborske posle. V svojih maloštevilnih sejah je vendar deželni zbor jasno pokazal svoje sovraštvo do Slovencev. Italijanski poslanci so vprašali vlado, kako da se imenujejo le Slovenci za kanonike. V tej interpelaciji se na dolgo in široko toži, kako se prezira italijanski živelj v Trstu.

Ta interpelacija je prav za prav naperjena le proti škofijstvu, ki neče dovoliti, da se slovenske pridige popolnoma odpravijo v Trstu, kakor Italijani žele. Lani je škofijstvo dovolilo, da se je slovenska pridiga iz prestolne cerkve premestila v neko drugo. Nekateri tržaški Slovenci, ki Italijane poznajo, so takoj izrazili svojo bojazen, da bode to imelo slabe nasledke. To se je tudi v istini spolnilo, Italijani so dobili pogum in začeli so zahtevati, da se dotična pridiga popolnoma odpravi. Ker pa škofijstvo takoj njih želji ne vstreže, se pa sedaj zaganjajo v škofa in svetovalce njegove.

V isterskem deželnem zboru je večina proti Slovanom kazala vso brezozirnost. Slovanski govori se niso niti v stenografični zapisnik zabeleževali. Da celo besede, katere je v slovanščini izustil vladni zastopnik pri otvorjenju zbora, se niso zabeležile. Vlada je na slovanske

interpelacije le italijanski odgovarjala, deželni odbor pa na take interpelacije niti odgovarjal ni.

Če je kak slovanski poslanec kaj predlagal v slovanščini, se predsednik za predlog njegov niti zmenil ni, češ, da ga ne razume. To je pa že skrajno nesramno. Če mož slovanščine ne razume, zakaj je pa prevzel ta posel v deželi, ki je po svoji večini slovanska. Sicer bi pa lahko predsedništvo prepustil svojemu namestniku, ki zna hrvatsko. Pa vsaj ne gre za družega, da se le slovanščini kratijo pravice.

Ne da se pa tajiti, da je mnogo tudi vlada kriva, da se upajo Italijani tako brezozirno postopati. Da bi vladni zastopnik na slovanske interpelacije in govore slovanskih govornikov odgovarjal le v slovanščini in tudi z vso odločnostjo zahteval, da se njegovi govori zabeležijo, bi kmalu tudi Italijani prijenljivejši postali. Vsaj je znano, da se Italijani s posebnim pogumom ne odlikujejo. Če je pa vlada odstavila profesorja poslanca, ker je agitoval za slovanskega kandidata in tako nekako postavila si na stran Italijanov, potem pač ni čuda, da se Italijani drznejo naše pravice teptati z nogami.

Vse zborovanje od začetka do konca je jasno kazalo, da Italijani zmatrajo za svojo glavno nalogo poitalijaniti vso deželo, če bi to bilo le mogoče. Pri debati o šolskih zadevah in o ustanovah so se slišale razne lepe reči. Italijani ovirajo osnovo slovanskih ljudskih šol. Če pa osnove šole ne morejo več preprečiti, pa postavijo Italijana za učitelja. Italijanom se dajo ustanove, če študirajo v Italiji, ali če celo nimajo avstrijskega državljanstva, dočim se hrvatskemu dijaku ne da ustanove, če študira na hrvatski gimnaziji v Reki.

Deželni kulturni svet je v Istri pravi potujčevalni zavod, če tudi je ustanovljen le za povzdigo kmetijstva. Ves njegov odbor je sestavljen iz samih Italijanov, ravnatelj mi je celo doma iz italijanske kraljevine. Za povzdigo kmetijstva ni skoro ničesa storil, Istrani so bili celo prisiljeni obračati se do ljubljanske kmetijske družbe v nekaterih stvareh, ker deželni kulturni svet ni ničesa storil. Na slovanske vloge ta svet niti odgovarjal ni.

Sploh se na prošnje slovanskih okrajnih zadrug ni nič oziral.

Samo tiste zadruge so temu odboru bile pri srci, ki imajo italijansko načelnštvo in pa italijanski poslujejo. Da bi pa ta kulturni svet imel večjo moč, je deželni zbor sklenil, da se globe in takse ne bodo več stekale v okrajne zadruge, temveč naravnost v deželni kulturni svet. Zadruge s slovanskimi možmi na čelu sedaj nimajo pričakovati nobene pomoči za kmetijstvo. Za deželni kulturni svet bodo Slovani pač plačevali, ali od njega ne bodo imeli najmanjše koristi.

Da bodo čitatelji vedeli, kako brezozirni so isterski Italijani, omenimo naj še, da v noben odsek niso volili nobenega slovanskega poslanca, da si je tretjina poslancev slovanska.

Tržaški in isterski deželni zbor sta sklenila resolucijo, da se osnuje italijansko vseučilišče v Trstu. Prošnja za italijansko vseučilišče ponavlja se slednje leto. Italijan si mislijo, kdor prosi, se mu dá, kdor trka se mu odpre.

Te opetovane prošnje Italijanov bi morale biti nam Slovincem spodbuda, da ravno tako pri vsaki priliki zahtevamo, da se osnuje slovensko vseučilišče ali pa pravna akademija v Ljubljani, ali če se že za to ne more vlada nikakor odločiti, naj se pa vvedejo vsaj slovenske stolice na kakem že obstoječem vseučilišču. Odjenjati ne smemo, dokler se nam ne izpolnijo naše zahteve.

V goriškem deželnem zboru so razmere za Slované ugodnejše. Sovraštvo mej Italijani in Slovani se ni tako kazalo. V narodno-gospodarskem oziru se je marsikaj koristnega ukrenilo, najpomembnejše je, da se je zbor izrekel, da bi se zidala železnica iz Gorice po Vipavski dolini v Logatec in v ta namen dovolil sto tisoč goldinarjev. V političnem oziru pa ta zbor ni razvil nobene posebne delavnosti. Videlo se je, da nobena stranka ni dovolj močna, da bi mogla kaj važnega ukreniti. Baš zaradi tega se je pa zbor izogibal političnih debat. S tem smo končali kratek pogled o zborovanju deželnih zborov v kronovinah, v katerih bivajo Slovenci. Čitatelji so imeli priliko spoznati, kak duh veje v večini teh zastopov. Od njih mi Slovenci ne moremo pričakovati naklonjenosti. Zaradi tega moramo veseli biti, da baš v narodnem vprašanju nimajo ti zastopi obširnega delokroga. Ko bi se jim dal obširnejši delokrog, bi kmalu član XIX. osnovnih zakonov ne imel več veljave, kakor ogerski narodnostni zakon, ki v teoriji proglašča narodna jednako-pravnost, v praksi je pa madjarščina državni jezik in se je vzlic omenjenemu zakonu kot tak proglasila. Ko bi koroški, štajerski, tržaški in isterski deželni zbor odločevali o naši osodi, bi bilo naše stanje kmalu še slabše nego je stanje Slovakov in Rusinov na Ogerskem. Komur letošnje deželnozborsko zborovanje ni odprlo oči, da bi videl, kako nevarno bila bi razširjena deželna avtonomija za nas Slovence, to je popolnoma slep in gluh za vse dejanske razmere in mu ni več pomagati.

Politični pregled.

Državni zbor. — Novo zasedanje državnega zbora pričelo se je dne 26. t. m. Poslanci zbrali so se v nenavadno obilnem številu, ter so se z živim zanimanjem pogovarjali o najnovejši situaciji, posebno o ustanovitvi okrajnega sodišča v Teplici na Češkem. Mladočehi zahtevajo, da je dati vlado vsled tega dejanja, po katerem se je prekršila ustava, pod zatožbo. Na dnevnem redu bilo je več manjših točk mej njimi največ interpelacij. Posl. Exner predložil je od 20.000 državnih uradnikov podpisano peticijo za zboljšanje plač. Posl. Grossmann in tovariši interpelujejo vlado zaradi odpusta posl. Špinčiča, iz državne službe, istotako poslanec Eim in tovariši, ki trdijo, da se je s to politično persekucijo prekršil državni zakon. Posl. dr. Menger in tovariši interpelujejo vlado zaradi goljufivega ravnanja potujočih agentov, kateri oškodujejo kmetški stan. Posl. dr. Massařyk in tovariši interpelujejo vlado zaradi izdane prepovedi slaviti Komenskega tristoletnico v ljudskih šolah, istotako posl. Začek. — Zasedanje trpelo bode gotovo do julija mesec, kajti vladni predlogi o dunajskih prometnih napravah in o preosnovi naše denarne vrednote botaouzročila dolge razprave.

Češkonemška sprava. — Deželni zbor češki letos v plenumu ni rešil nobene pravne predloge. To pa ni motilo vlade, da bi ne bila začela razdelitve okrajev po narodnostih. Pravosodni minister je zaukazal, da se osnuje novo okrajno sodišče v Teplici na Češkem. To pa še ni vse, minister Kuenburg je baje celo izrekel se v levičarskem klubu, da bode vlada do drugega deželnozborskega zasedanja že dovršila vsa dela za razdelitev okrajev in bode vse načrte predložila deželnemu zboru. Ko bi deželni zbor ne hotel pritrditi jim, bode pa vlada razdelitev upravnim putem izvršila. Vse češke stranke se jezé zaradi ministerske naredbe. Staročeska zastopnika sta izstopila iz komisije za razdelitev okrajev pri nadsodišču v Pragi. Če Rieger ne bode naznanil dveh drugih Staročehov, da vstopita v to komisijo, bode pa komisija baje dela brez čeških zastopnikov nadaljevala. Kako bode potem razdelila okraje, si lahko mislimo. Iz povedanega je pač dovolj jasno, da so se Mladočehi vse prezigodaj bahali s svojimi uspehi, da so spravo preprečili. Vse kaže, da se bode stvar nadaljevala brez njih in pa proti njim. S svojim rovanjem proti spravi so dosegli, da se deželnozborski volilni red Čehom ugodno ne premeni in da vladi tudi v bodoče ne bode težko dobiti nemške večine v deželnem zboru, ko bi je za svoje namene potrebovala. Strašenja Mladčehov s predlogom, da naj se pravosodni minister toži zaradi rušenja ustave, se pa pač nikdo ne boji, ko vendar vsakdo ve, da je za tak sklep treba dvetretjinske večine. Ravno tako se vlada ne bode bala strašenja, da češki deželni zbor ne bode privolil premembe volilnih in upravnih okrajev, da bodo torej nastale potem zmešnjave v deželi, ker se volilni in pa sodniški okraji ne bodo vjemali. Po zakonu z dne 7. julija 1876 št. 72. dež. zak. se more taka sprememba volilnih okrajev skleniti z navadno večino. Taka večina bode pa vlada že dobila brez Mladočehov. Mladočehi že sami čutijo, da njih politika ne bode imela uspeha, zato je pa dr. Gregr na nekem shodu volilcem nekako dajal razumeti, da naj se poprimejo politike, kakeršne so se držali Italijani, ki niso hoteli kaditi avstrijskega tobaka in kupovati družih tacihi stvari. Omenjal je tudi, v kake zadrege bi spravili vlado, ko bi nikdo ne hotel prevzeti izvolitve v občinske zastope. Kdor pozna razmere na Češkem, vsakdo ve, da take stvari niso izvedljive. Mej Beneško in pa Češko je pač velik razloček. Lahko so bili jedini, Čehi so pa razcepljeni v več strank, na Češkem biva mnogo Nemcev, ki bi šli na roke vladi, na Beneškem pa nemškega prebivalstva ni. Ko bi bil dr. Gregr le malo resen politik, bi tacihi stvari ne priporočal. Pa njemu je seveda le za to, da si krivdo odvali od sebe na narod. Ko se bode